

ARANY JÁNOS ÖSSZES MŰVEIBŐL KIMARADT EGYIK VERSÉRŐL.

Az Arany János és Petőfi Sándor között folyt levelezésből tudjuk, hogy Arany 1848-ban Aradon tartózkodott »köznemzetőr minőségben«. Az 59. számú levél Aradon kelt november 7-én s abból kiviláglik, hogy Arany az október 31-ke és november 5-ike közti 5 nap valamelyikén indult el Arad felé. November 5-én már Aradon volt, mert — mint az idézett levélben írja — az nap »reggel volt egy kis komédia, a várbeliek kitortek Uj-Arad felé, de visszaverettek«. Éppen két hetet töltött Aradon, a hová csak »más két századot felváltani« jött s a hol 6-ra virradóra »a szalontai első század remekül viselte magát a gyujtogatásban«. — Mint a 61. számú levélből kitünik, »november hónap 18-án szombaton este 10 órakor« már Szalontán volt ismét, megpihelve babérajain. Aradon már az időben is élénk zsurnalisztikai élet folyt. Két magyar és ugyanannyi német heti lapból értesült a közönség az ország dolgairól. A magyar lapok közül az »Arad« igen ügyesen szerkesztett lap volt. 1848 július elsején indult meg Bangó Pető szerkesztése mellett, de már ugyanazon év végével meg is szűnt. Kimerítő politikai tudósításai mellett szépirodalmi cikkeket és verseket is közölt. Sárosy Gyula, az időben aradi váltótörvényszéki bíró, Gyulai Pál, Petőfi s maga Bangó Pető irtak verseket a lapba.

Maga Arany is érintkezett aradi tartózkodása alatt Bangóval. Erre vonatkozólag azt írja a 61. számú levélben Petőfihez: »Aradon Bangóval ismerkedtem meg, ki téged végtelenül tisztel, de keserűen panaszkodik, hogy te ő rá neheztelsz, stb. Azt mondja, ő nem Sárosi irányodban . . . szóval, igen magasztal, még pedig, a mint hiszem, teljes őszinteséggel. Azonban quid ad te irodalmi magasztalás most?«

De úgy látszik, Petőfinek mégis jól esett Bangó magasztalása, mert míg a lapban megjelent eddigi verseit [»Élet vagy halál«, »Tiszteljétek a közkatonákat«], Bangó az »Életképek« után közölte, a december 23-ki számban csak egyszerűen Petőfi Sándor aláírással közli az »Elpusztuló kert ott a vár alatt« kezdetű verset »Erdőd« czímen, a mi arra enged következtetni, hogy e verset magától Petőfitől kapta közlés végett.

Aranytól a december 16-ki számban közöl egy verset, melyet hiába kerestem a Ráth Móránál 1883—1885-ben megjelent »Arany János összes munkái« nyolcz kötetében, hiába az ugyanott 1888—1889-ben megjelent »Arany János hátrahagyott iratai és levelezése« négy kötetében.

A vers arra az időre vonatkozik, midőn Kolozsvár eleste után 1848. november végén egész Erdély a magyar kormányra nézve elveszett s Czech alezredes Csucsára volt kénytelen vonulni az

erdélyi sereg romjaival, hogy aztán Bem vegye át a fővezérletet. Horváth Mihály »Magyarországi függetlenségi harcának története« 2. kiadásának második kötetében a 130. oldalon az ügyek illetően fejlődésének okát kutatva, egy szemtanú elbeszélése szerint azt írja: »Magok azon urak, kik minden polgári s katonai hatalmat magokhoz ragadtak s másoknak semmi befolyást nem engedtek, — ők juttatták tönkre Erdélyt, ők játszották azt, habár akaratlanul is, az ellenség kezére.«

Ez eseményt tárgyalja a vers, mely a maga egészében a következő:

ERDÉLY.

I.

Megtörtént. Nem mondom, a mit érdemeltél —
A mit a sors mért rád szegény, szegény Erdély!

Nyomorúvá gyötre százados rabságod,
Tört erőd nem bírja meg a szabadságot.

Lánczaid lehulltak s ím azontul soká
Félve lépdél lábad, a mikép megszoká.

Gazdagon süttött rád a szabad nép(!) fénye
S még mindig szemedben börtönödnék éje.

Kialudt, kiégett volkán vagy ma, — benned
Ama régi lángból egy szikra sem gerjed.

És ha tán gerjedne, és ha tán gyuladna,
Azt elfojtja kebled tehetetlen hamva.

Megesett, — ha nem is amit érdemeltél, —
A minek szükségkép esni kellett, Erdély.

II.

Avvagy a történet nincsen-e megírva,
És nem emlékeznél régi napjaidra?
Elfeledted volna multad anyyi hőségét, —
Míg szerencse pártolt s méginkább dicsőség?
Elfeledted volna — hiszen nem volt régen —
A vergődő sast az oroszlány körmében?
És hogy a kinek most lába szennyét nyalod,
Fejét ingatá az óriásnak karod?

Fájdalom s gyalázat! igen, elfeledted,
 Az idők hulláma összecsap feletted:
 A történet elhagy, s lapjain tenéked
 Nem szentel jövőre egy betű emléket.
 Bocskai, Rákóczi, Bátori és Betlen
 Nagysága beárnyaz törpe lételedben:
 Ah, e dönthetetlen sziklá! a multnak
 Elhúnyó napodtól szégyenben pirulnak!

Szív valál a multban, mely szünetlen vertél,
 A szent szabadságért lángoló szív, Erdély:
 Mikor zsibbadás ült minden külső tagon,
 Te valál az, a ki lüktetél szabadon.
 Most mi vagy? megromlott, sántabéna kézláb;
 Tehetetlenségnek szolgasága néz rád:
 Zsarnokod nem fárad többé lánczra tenni,
 Megtanulta már, hogy — — nem birsz szabad lenni!

KARA GYÓZÓ.

JÓKAI MÓR A FINN IRODALOMBAN.

Jókai Mór közelgő írói félszázados örömmünnepe alkalmából talán nem lesz érdektelen, ha — tudva a jubilálandó munkálkodásának világirodalmi jellegét — Jókai finn nyelven megjelent fordításainak könyvészeti összeállításával gyarapítom a már-már önálló szakmává nőtt Jókai- s vele együtt a magyar bibliographiai irodalmat.

Örömmel megvallom, hogy e könyvészeti összeállítás nem egyedül az én érdemem. Dr. Almberg (Jalava) Antal, a helsingforsi egyetem rektora, a »Kisfaludy-társaság« tagja, ki már eddig is Jókainak több munkáját (l. alább) s szinirodalmunk egynémely jelesbbjeit átültette a suomi irodalomba és hazánk történelmét s ethnographiai viszonyait tárgyaló nem egy szakmunkával implementálta a kört, melyet történelmi rokonságunk központjából rajzolt 1875-ben Ahlqvist, a »Kioletär. Tutkimuksia, arvosteluja ja muistutuksia Suomen kirjallisuuden ja kielitieteen alalta« kötetében, majd 1877—78-ban I. R. Aspelin »Muinaisjäännöksiä Suomon suvun asumusaloilta. Antiquités du Nord Finno-Ougrien Publiés par I. R. Aspelin. I—III livraison. Hels.« címlapú és szintén a 70-es évekből »Suomalais-ugrilaisen muinastutkinnon alkeita« feliratú munkájában, — volt szíves velem az adatok legtöbbjeit közölni, melyek alapján regényírónk finn fordításban s úgy könyv alakjában, valamint a finn hirlapi sajtóban szórványosan és időközönként eddig megjelent összes munkáiról hű bibliographiai képet nyújthatok.